

Aleksander Żakowicz¹, Adrian Wróbel², Dariusz Pleśniak³, Piotr Głowacki⁴
Instytut Plastyki, WSP Częstochowa

KATALOG KATALOGÓW WYSTAW FOTOGRAFICZNYCH

Wystawy fotograficzne prezentując dorobek artystyczny twórców, poza oddziaływaniem mentalnym, pozostawiają po sobie ślad w formie publikacji. Publikacje te posiadają cechy wspólne — zawierają informacje o temacie wystawy, autorach wystawianych prac, miejscu i okolicznościach wystawy. Najczęściej ilustrowane, przekazują możliwość „spróbowania” obejrzenia wybranych do druku obrazów, niosą w sobie namiastkę samej ekspozycji.

Drukowanie katalogów jest nader cennym zwyczajem. Obok prasowych recenzji, które po latach trudno jest wyszukać w różnych tytułach prasowych, stanowią katalogi jedyny ślad po wyjątkowo trudnym twórczym wysiłku, nie tylko autora prac, ale i innych autorów wystawy: organizatora, aranżera, komisarza, autora tekstów etc. W opracowaniach historiograficznych katalogi są nieocenionym źródłem informacji, lecz w czasach burzliwych przemian dziejowych są tracone, lekceważone i wręcz niezauważane przez ogół społeczeństwa. W ten sposób dowody istnienia działalności kulturalnej, z biegiem czasu coraz bardziej ulegają zapomnieniu lub też wypaczeniu istoty celu i znaczenia danego zjawiska.

Próba sporządzenia katalogu katalogów (lub po prostu bibliografii katalogów) wystaw fotograficznych miała na celu kilka względów:

1. Ocalić od zapomnienia i przywrócić miejsce w szeregu byłych wydarzeń w świecie kultury, jakimi są wystawy fotografii.

¹ Kierownik Pracowni Fotografii i Zakładu Projektowania, Fotografii i Sztuk Wizualnych Instytutu Plastyki WSP w Częstochowie, autor projektu badań i promotor pracy magisterskiej P. Adriana Wróbla; patrz przypis 2.

² Magistrant seminarium magisterskiego Prof. A. Żakowicza, autor pracy magisterskiej pt. *Katalog katalogów wystaw fotograficznych*, Instytut Plastyki, Wydział Wychowania Artystycznego WSP w Częstochowie, Częstochowa 2000.

³ Asystent w Zakładzie Projektowania, Fotografii i Sztuk Wizualnych Instytutu Plastyki WSP w Częstochowie, autor programów komputerowych opracowywanych w Zakładzie Bibliografii.

⁴ Pracownik Miejskiej Galerii Sztuki, autor opracowania 93 katalogów, które weszły do opisu zbioru katalogów.

2. Umożliwić szybkie dotarcie do większości informacji zawartych w katalogach wystaw.
3. Określić i ustabilizować zbiory katalogów fotograficznych w określonych jednostkach terenowych.
4. Na podstawie opracowanych informacji o zbiorach katalogów można wysnuć wnioski:
 - o zbiorach katalogów, sposobie ich powstawania i funkcjonowaniu właścicieli zbiorów w sferze ich własnej działalności kulturowotwórczej;
 - o możliwościach kulturowotwórczego oddziaływania samych katalogów poza miejscem ich publikacji.

Początkowym zamierzeniem było opisanie zbiorów katalogów obszernego regionu kraju, tj. kilku dawnych województw, jednakże napotkano na wiele trudności: określenia miejsc występowania zbiorów, kłopotów z dotarciem do umiejscowionego zbioru, braku opracowań zbiorów. Z tych powodów skoncentrowano wysiłki na określeniu miejsc występowania zbiorów w jednym mieście wojewódzkim (Częstochowa) i opracowaniu tych zbiorów. Stwierdzono istnienie zbiorów katalogów wystaw fotograficznych w następujących miejscach:

- Pracownia Fotografii Instytutu Plastyki WSP w Częstochowie,
- Biblioteka Główna WSP,
- Miejska Galeria Sztuki (byłe Biuro Wystaw Artystycznych),
- Miejska i Wojewódzka Biblioteka Publiczna,
- Muzeum Częstochowskie,
- Wojewódzki Ośrodek Kultury,
- Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”,
- Prywatne zbiory Aleksandra Żakowicza, Jerzego Piwowarskiego, Piotra Głowackiego, Janusza Mielczarka i Edmunda Mularza.

Badaniami i opisem nie objęto zbiorów Biblioteki Głównej WSP, Miejskiej i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Muzeum Częstochowskiego. Ilościowo zbiory tych instytucji stanowią nieznaczącą część możliwej całości i przy potraktowaniu *Katalogu katalogów...* jako pracy pilotażowej nie mogły wpłynąć na końcowe wnioski. Zbiory te będą obiektem badań i opisu dla kolejnej pracy, która powinna również uwzględnić nabytki i uzupełnienia zbiorów katalogów w pozostałych instytucjach.

Największym liczebnie okazał się zbiór katalogów Pracowni Fotografii Instytutu Plastyki WSP (do którego włączono uprzednio zbiór przejęty od Częstochowskiego Towarzystwa Fotograficznego), liczący 642 opisane w pracy katalogi. Zbiór Pracowni Fotografii stanowił bazę opracowania; z innych zbiorów

rów weszły do opracowania katalogi, których nie było w zbiorze bazowym: np. ze zbioru 125 katalogów zbioru Galerii Miejskiej opracowano 93, które się nie powtarzały. Znacznie liczebnie zbiory prywatne (łącznie ok. 450 egzemplarzy) stanowiły (obok zbiorów pozostałych instytucji) kilkuprocentowe uzupełnienia. Łącznie w opracowaniu znalazło się 769 katalogów wystaw fotograficznych.

Oprócz wspólnych cech informacyjnych (wspomniano je na początku artykułu) mają katalogi wiele różniących je cech merytorycznych (brak niektórych istotnych dla opisu informacji) a zwłaszcza cech formalnych, do których można zaliczyć:

- objętość od jednej do kilkuset stron druku (kryteriami kwalifikacji do opisu były informacje o miejscu, czasie i uczestnikach wystawy),
- format od 5 x 10 cm (katalog *Chrono bezwymiaru* Jerzego Olka) do formatu przekraczającego A-4, czyli powyżej 21 x 30 cm,
- wyróżniający się układ treściowy w formie: albumu (8 przypadków), artykułów (6 przypadków), podręczników (3 przypadki).

Opis takiej ilości katalogów wymagał odpowiedniego przygotowania technicznego. Stworzono do tego celu specjalny program komputerowy pod nazwą „Prywatna bibliografia – bibliografia katalogów”, którego autorem jest Dariusz Pleśniak, również autor specjalnego programu dla „Bibliografii fotografii polskiej 1956 – 1981”⁵. Program sprawia, że informacje o katalogach można sortować wg haseł: l.p., tytuł, podtytuł, rok wydania, autor tekstu, autor ilustracji, wydawca, miejsce wydania, organizator, redakcja katalogu, komisarz wystawy czy autor tłumaczenia (z lub na język polski).

Dzięki sprawności programu komputerowego łatwo przytoczyć niektóre z zaobserwowanych cech opisywanego zbioru:

1. W formie tabeli (Tabela 3) wskazano szczególne więzi łączące miejsce zbioru (Częstochowa) z miejscami wydania katalogów (ośrodki wystawiennicze), na co wskazują wysokie liczby posiadanych katalogów. Informacja ta pośrednio może również świadczyć o obiektywnej liczbie zaistniałych wystaw w danych ośrodkach, ale pod warunkiem opisu dostatecznej liczby katalogów w zbiorach wielu miejscowości.
2. Tabela autorów tekstów (Tabela 1) i tabela autorów ilustracji (Tabela 2) wyłaniają liderów (w sensie ilościowym) dla miejsca przechowywania zbioru, czyli Częstochowy) które jest miejscem również za-

⁵ A. Żakowicz, D. Pleśniak, P. Nowak, *Bibliografia fotografii polskiej za lata 1956 – 1981*, Redakcja w systemie optycznego zapisu na płycie CD-ROM, Wyd. WSP w Częstochowie, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1998.

istniałych wystaw z katalogami; i dla miejsc związanych z Częstochową, jak w p. 1, czyli w Tabeli.

3. Podobnych wniosków można byłoby wysunąć wiele. Istotną korzyścią z powstałego opracowania zbioru katalogów przechowywanych w Częstochowie jest potwierdzenie przydatności takiego opracowania już dla zbioru lokalnego; przydatność opracowania będzie się zwiększać w miarę wzrostu liczby miejsc kolekcjonowania i liczby opisywanych katalogów. Jednakże stwierdzono również, że jest raczej niemożliwe dokonanie opisu wszystkich wydanych w Polsce katalogów, zwłaszcza że publikacje tego typu narastają lawinowo i nawet instytucje, które je „produkują” nie posiadają pełnej kolekcji swoich wydawnictw. Sytuację dodatkowo komplikuje nagminne pomijanie katalogów wystaw w katalogach bibliotek.

Dla podkreślenia korzyści płynących z powstałego „Katalogu katalogów wystaw fotograficznych” można przytoczyć niektóre relacje liczbowe: dla 769 opisanych katalogów wyłoniono w indeksie autorów tekstów 602 nazwiska, a w indeksie autorów ilustracji 2344 nazwiska.

Katalog katalogów wystaw fotograficznych dostępny jest w Pracowni Fotografii Instytutu Plastyki WSP w Częstochowie w formie pełnego wydruku i indeksów, a także w formie pliku wpisanego na CD-ROM, który umożliwia wyszukiwanie danych wg podanego wcześniej klucza. Ponadto zapis CD-ROM został wzbogacony o przykłady okładek i ilustracji opisywanych katalogów.

Tabela 1. POPULARNOŚĆ AUTORÓW TEKSTÓW W OPISANYCH KATALOGACH

Nazwisko Imię	ilość	Nazwisko Imię	ilość
Rzeźniacki Zbyszko	48	Komorowski Piotr	6
Pierściński Paweł	33	Kunicki Bogdan	6
Baturo Jolanta	25	Lechowicz Jerzy	6
Olek Jerzy	15	Lewczyński Jerzy	6
Sobota Adam	14	Mularz Edmund	6
Zawadzki Wojciech	14	Piwowski Jerzy	6
Żakowicz Aleksander	13	Pręgowski Stanisław	6
Busza Jerzy	11	Bacciarelli Marcelli	5
Czerniewicz Józef	11	Konopka Bogdan	5
Rumin Marian	11	Protasiuk Andrzej	5
Czartoryska Urszula	10	Wojnecki Stefan	5
Garztecki Juliusz	10	Dłubak Zbigniew	4
Lyczywek Krystyna	9	Johann Adam	4
Grygiel Marek	8	Kremser Fryderyk	4
Jurecki Krzysztof	7	Leszczyński Lech	4
Brogowski Leszek	6	Lewandowski Tomasz	4
Bojanowski Grzegorz	6	Saj Andrzej	4

Tabela 2. POPULARNOŚĆ AUTORÓW ZDJĘĆ W OPISANYCH KATALOGACH

Nazwisko Imię	ilość	Nazwisko Imię	ilość
Pierściński Paweł	40	Pęczalski Andrzej	11
Hartwig Edward	26	Wielomski Mieczysław	11
Bojanowski Grzegorz	21	Zieliński Adam	11
Spałwan Jan	21	Bujak Adam	10
Tomczyk Piotr	17	Cała Michał	10
Olek Jerzy	16	Kopeć Ryszard	10
Nowacki Janusz	14	Krymarys Witold	10
Pieczul Henryk	14	Lyczywek Krystyna	10
Rydet Zofia	14	Mystkowski Paweł	10
Zawadzki Wojciech	14	Nieznalski Bogusław	10
Abratkiewicz Czesław	13	Andrzejewska Ewa	9
Cisłowski Wacław	13	Gładys-Pakuła Ewa	9
Komoda Jerzy	13	Komorowski Piotr	9
Buczowski Janusz	12	Pacholski Zdzisław	9

Hałatek Tadeusz	12	Piątek Jerzy	9
Kremser Fryderyk	12	Prażmowski Wojciech	9
Lewczyński Jerzy	12	Salij Aleksander	9
Łazarski Marian	12	Tabaka Ryszard	9
Jakubik Tadeusz	11	Wieliczko Mieczysław	9
Korczak-Idziński Marek	11	Wołkow Wiktor	9
Nowakowska Maria	11	Zych Jan	9

Tabela 3. ILOŚĆ ZGROMADZONYCH KATALOGÓW WYDANYCH W POSZCZEGÓLNYCH MIASTACH

Miejsce wydania	ilość	Miejsce wydania	ilość
Beograd	1	Nowy Sącz	1
Biała Podlaska	1	Oleśnica	1
Białogard	2	Oliwa	1
Białystok	7	Olsztyn	1
Bielsko-Biała	56	Opawa	6
Bolesławiec	4	Opole	11
Bratysława	1	Ostrava-Poruba	3
Brzeg	1	Ostrowiec Świętokrzyski	1
Bydgoszcz	8	Ostrów Wielkopolski	2
Chelm	1	Pardubice	3
Chorzów	1	Piła	13
Cieszyn	4	Plovdiv	1
Częstochowa	82	Płock	2
Elbląg	1	Poznań	68
Fredek-Mistek	1	Praga	1
Gdańsk	15	Racibórz	2
Gdynia-Orłowo	2	Radom	3
Gliwice	4	Radomsko	2
Gorzów Wielkopolski	34	Rzeszów	3
Grudziądz	1	Skierniewice	1
Jastrzębie Zdrój	4	Ślawa	1
Jelenia Góra	15	Słupsk	3
Kamień Pomorski	1	Stalinogród	1
Karpacz	1	Stargard Szczeciński	1
Katowice	21	Starogard	1
Kielce	48	Strakonice	1
Kłodzko	1	Szczecin	10
Koszalin	4	Świdnica	14
Kraków	20	Tarnów	1

Krosno	1	Toruń	4
Kutno	1	Warszawa	99
Legnica	10	Wałbrzych	3
Leszno	1	Wrocław	18
Linz/Austria	1	Września	5
Lubin	3	Zakopane	2
Lublin	4	Zamość	2
Łomża	2	Zielona Góra	4
Łódź	92	Żagań	1
Nowa Huta	1	Żary	3

Tabela 4. ILOŚĆ ZGROMADZONYCH KATALOGÓW WYDANYCH W POSZCZEGÓLNYCH LATACH

rok	ilość	rok	ilość	rok	ilość
1949	3	1966	1	1983	38
1950	0	1967	3	1984	53
1951	3	1968	2	1985	35
1952	4	1969	3	1986	48
1953	7	1970	1	1987	41
1954	2	1971	3	1988	30
1955	2	1972	7	1989	21
1956	4	1973	6	1990	9
1957	6	1974	4	1991	16
1958	4	1975	11	1992	8
1959	4	1976	7	1993	5
1960	3	1977	14	1994	17
1961	3	1978	28	1995	23
1962	1	1979	38	1996	32
1963	3	1980	29	1997	32
1964	3	1981	30	1998	45
1965	2	1982	18	1999	33